

แบบการเสนอผลงาน
(ระดับชำนาญการ และระดับชำนาญการพิเศษ)

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลบุคคล/ตำแหน่ง

ชื่อผู้ขอประเมิน นางกาญจนา ระวีวรรณ

ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ

หน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งปัจจุบัน ทำหน้าที่หัวหน้างาน โดยได้รับมอบหมายให้กำกับ ดูแล และติดตามการปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานส่งเสริมและพัฒนาชุมชนต้นน้ำ ประกอบด้วย เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) กิจกรรมการจัดทำข้อมูลพื้นฐานการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำย่อย (watershed profile) กิจกรรมเครือข่ายชุมชนต้นน้ำ และกิจกรรมประชาสัมพันธ์สร้างเครือข่าย และการปฏิบัติงานด้านการสร้างจิตสำนึกชุมชนในพื้นที่ต้นน้ำ และภารกิจด้านการพัฒนาระบบบริหาร ประกอบด้วย การประเมินส่วนราชการตามมาตรฐานการปรับปรุงประสิทธิภาพตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ การติดตามประเมินผลการควบคุมภายใน การดำเนินงานตามแผนบริหารความเสี่ยง ตลอดจนการปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ตำแหน่งที่จะแต่งตั้ง นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ ตำแหน่งเลขที่ ๗๒๐

สังกัด กลุ่มงานการจัดการและพัฒนาป่าอนุรักษ์ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช

หน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งที่จะ ปฏิบัติงานในฐานะผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์ โดยใช้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ประสบการณ์ และมีความชำนาญสูงมากในทั้งด้านวิชาการ การบริหารงาน และการบริหารบุคคล ตลอดจนสามารถปฏิบัติงานที่ต้องตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่ยากมากได้ ทั้งด้านการปฏิบัติการโดยต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายองค์กร และนโยบายระดับต่างๆ มีการติดตามกำกับ ดูแลการปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ มีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม ด้านการวางแผนสามารถวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ตลอดจนสามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่นำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพ ด้านการประสานงานต้องมีการบูรณาการการทำงานร่วมกับทุกฝ่าย และด้านการบริการ เช่น การบริการงานวิชาการด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้แก่หน่วยงานและประชาชนทั่วไป สนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า เป็นต้น และในฐานะหัวหน้างาน ซึ่งต้องกำกับ แนะนำ ตรวจสอบการปฏิบัติงานของ ผู้ร่วมปฏิบัติงาน ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และความชำนาญสูงมาก สามารถปฏิบัติงานที่ต้องตัดสินใจหรือแก้ปัญหาที่ยากมาก และสามารถปฏิบัติงานด้านๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ส่วนที่ ๒ ผลงานที่เป็นผลการปฏิบัติงานหรือผลสำเร็จของงาน

๑. เรื่อง บทบาทการมีส่วนร่วมดำเนินงานเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำอย่างยั่งยืน

๒. ระยะเวลาที่ดำเนินการ ตุลาคม ๒๕๖๕ – กันยายน ๒๕๖๖

๓. ความรู้ ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

๑. ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

คำว่า “การมีส่วนร่วม” มีผู้ให้ความหมายที่หลากหลายตามแนวคิด ความเข้าใจ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ได้สรุปความหมายของ “การมีส่วนร่วม” ว่า หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มคนหรือองค์กรประชาชน ได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินโครงการ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมติดตามผลด้วยความสมัครใจ และเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของปัจเจกบุคคล กลุ่มคนหรือองค์กรประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร รายละเอียดการดำเนินโครงการที่อาจมีผลทั้งทางบวกและลบต่อตนหรือชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการพิจารณาถึงรายละเอียดผลดีผลเสียจากการดำเนินโครงการและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตลอดจนมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ ป้องกันแก้ไขปัญหที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการจึงอาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นได้ในขั้นตอนที่ริเริ่มจะดำเนินโครงการขั้นตอนการศึกษาความเหมาะสมของการดำเนินโครงการ การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม การตีค่าผลกระทบสิ่งแวดล้อมในเชิงเศรษฐศาสตร์ การกำหนดมาตรการป้องกันแก้ไขผลกระทบจากการดำเนินโครงการ และการมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ จึงสามารถสรุปลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้

๑. ด้านการคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจ คือ การมีส่วนร่วมในการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา สถานภาพของปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา สาเหตุของปัญหา เป็นต้น เพื่อหาข้อสรุปของปัญหาที่เกิดขึ้น

๒. ด้านการวางแผน คือ การมีส่วนร่วมในลักษณะของการวางแผน กำหนดนโยบาย กำหนดวิธีการ รวมถึงกำหนดแผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับปัญหาที่สรุปได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อกำหนดแผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

๓. ด้านการดำเนินการ/ปฏิบัติการ คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและ/หรือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุตามแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่กำหนดไว้

๔. ด้านการติดตามและประเมินผล คือ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานตามแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่กำหนดไว้ เพื่อติดตามและประเมินผลงานว่าบรรลุตามเป้าหมายของแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่กำหนดขึ้นเพียงใด

๒. ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการลุ่มน้ำโดยการมีส่วนร่วม

สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กล่าวถึง แนวทางการดำเนินการบริหารจัดการลุ่มน้ำภายใต้การมีส่วนร่วม ไว้ว่า

๑. ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาลุ่มน้ำ โดยเฉพาะในส่วนของการกำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรทรัพยากรลุ่มน้ำ เพื่อการใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ กำหนดสัดส่วนการใช้ที่ดิน การวางหลักเกณฑ์การบริหารและจัดการ ประสาน ดูแลโครงการและแผนงานของหน่วยปฏิบัติให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐและแผนหลักของการพัฒนาลุ่มน้ำนั้นๆ

๒. สำหรับหน่วยปฏิบัติ/หน่วยงานสนาม ทำหน้าที่สนับสนุนข้อมูลทางเทคนิคและเสนอแนะแผนงานโครงการที่สอดคล้องที่สอดคล้องกับแผนการจัดสรรทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำ ตลอดจนการกำหนดโครงการทำนุ บำรุง รักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรให้เกิดความยั่งยืน

นอกจากนี้ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ ได้กล่าวถึง แนวคิดและแนวทางการดำเนินการพัฒนาทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ และอื่นๆ ในลุ่มน้ำ เพื่อให้การดำเนินการมีทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมแผนและกำหนดเกณฑ์ปฏิบัติดังนี้

๑. จัดตั้งคณะกรรมการจัดการลุ่มน้ำ เพื่อเป็นองค์กรหลักในการจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำและใช้ประโยชน์ทรัพยากรในแต่ละลุ่มน้ำ พร้อมทั้งกำหนดรูปแบบองค์กรและอำนาจหน้าที่

๒. กำหนดแนวทางการจัดทำแผนหลัก เพื่อการพัฒนาทรัพยากรในแต่ละลุ่มน้ำ

๓. ปรับเปลี่ยนแนวทางการปฏิบัติของหน่วยปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการประสานที่ดีกับกรรมการแต่ละลุ่มน้ำ โดยเฉพาะในแต่ละส่วนของการสนับสนุนข้อมูลและเทคนิค

๔. จัดให้ประชาชนในลุ่มน้ำมีส่วนร่วมในกระบวนการมากที่สุด ซึ่งอาจรวมถึงการประชาสัมพันธ์และการฝึกอบรม

๓. ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรต้องรักษาฐานทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศ โดยรักษาความสมดุลระหว่างอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ และระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม รวมทั้งขอความร่วมมือจากรัฐ เอกชน ชุมชน และนักวิชาการ ให้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและบทบาทของชุมชนในการดูแลและฟื้นฟูฐานทรัพยากร รวมทั้งยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรร่วมกับความรู้สมัยใหม่

๔. ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรชุมชนกับการจัดการทรัพยากร

บทบาท หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงออกตามตำแหน่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ และสิทธิของบุคคลหรือคณะบุคคลตามความคาดหวังของตนเองหรือสังคมโดยต้องได้รับการยอมรับจากชุมชนหรือสังคมนั้น บทบาทเป็นการทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของบิดามารดา บทบาทของครู เป็นต้น และเป็นบรรทัดฐานที่เป็นระเบียบแบบแผนที่สังคมได้วางเอาไว้ ซึ่งเป็นความคาดหวังมาตรฐาน หรือแนวทางที่แนะนำว่าบุคคลควรกระทำสิ่งใดหรือละเว้นการกระทำสิ่งใด

การที่บุคคลจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่ถูกกำหนดไว้ได้ดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังนี้ คือ ลักษณะเฉพาะของสังคมหรือของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี ความปรารถนา ของสังคมที่เกี่ยวข้อง บุคลิกภาพและความจำเป็นของเจ้าของบทบาท องค์ประกอบที่กล่าวนี้จะทำให้บุคคลแสดงบทบาทตามนัยสิทธิ์หน้าที่ตามสภาพของตน โดยบทบาทมีโครงสร้างที่ประกอบด้วยลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล การแสดงพฤติกรรมตามตำแหน่งที่ครองอยู่

ประเภทของบทบาท แบ่งเป็น ๓ ด้าน คือ ๑. บทบาทในอุดมคติ เป็นบทบาทที่คาดหวังของบุคคลทั่วไป เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติเป็นเสมือนแบบฉบับที่สมบูรณ์ ซึ่งผู้มีสถานภาพนั้น ควรกระทำ แต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นได้ ๒. บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ เป็นบทบาทที่บุคคลคาดหวังด้วยตนเองว่าควรเป็นอย่างไร ขึ้นกับทัศนคติ ค่านิยม และบุคลิกภาพ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล และ ๓. บทบาทที่แสดงออกจริง เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริงขึ้นกับเหตุการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้น

๕. ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชนและการสร้างเครือข่าย

องค์กรชุมชน หมายถึง เป็นการรวมตัวของชาวบ้านตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป หรือต้องการมีความสัมพันธ์กัน โดยอาจอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันหรือต่างหมู่บ้านก็ได้ ไม่จำกัดพื้นที่ แต่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีผู้นำและกิจกรรมพัฒนาร่วมกันในชุมชนในด้านต่างๆ และเกิดจากการตัดสินใจร่วมกันของชาวบ้านในชุมชนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป เพื่อดำเนินกิจกรรมหนึ่งในชุมชน โดยองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการพัฒนาชุมชนหรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและชุมชน

กิจกรรมที่ร่วมกันทำในองค์กรนั้นอาจมีหลายระดับ คือ ๑) การรวมกลุ่มทำกิจกรรมประเภทเดียวกันในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารข้าว กลุ่มเกษตรผสมผสาน เป็นต้น ๒) การรวมกิจกรรมหลายๆ กิจกรรมในหมู่บ้านเดียวกันเข้าด้วยกัน ๓) การประสานกิจกรรมเหมือนกันในต่างหมู่บ้าน เป็นเครือข่ายกิจกรรมต่างหมู่บ้าน เช่น องค์กรชาวบ้านเพื่อพัฒนาอีสาน กลุ่มโอได๋น้อย เป็นต้น ๔) กิจกรรมเพื่อการต่อรองกับนโยบายรัฐหรือผลประโยชน์ร่วมกันของชาวบ้านในหลายๆ หมู่บ้าน เช่น สมัชชาเกษตรกรรายย่อย เป็นต้น ซึ่งประเภทของกิจกรรมนี้ช่วยให้เกิดความเข้าใจในลักษณะของเครือข่ายยิ่งขึ้น

เครือข่ายเริ่มจากความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มหรือชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยเหลือกัน รวมถึงการสร้างพลังผลักดันต่อรอง และเมื่อเครือข่ายขยายความสัมพันธ์ไปสู่ระดับที่กว้างขึ้น มีการเชื่อมโยงกับพันธมิตรอื่นในสังคม และกลายเป็นลักษณะการสร้างประชาคม ซึ่งก็คือพัฒนาการอีกระดับหนึ่งของเครือข่ายที่มีความหลากหลายของกลุ่มคนที่เข้าร่วมในส่วนของประเด็นปัญหาที่ต้องการผลักดันหรือแก้ไข อาจจะมีคามซับซ้อนหรือเป็นประเด็นสาธารณะที่ต้องเกี่ยวข้องกับคนหลายกลุ่มมากขึ้น ด้วยเหตุนี้เครือข่ายชุมชน จึงจัดเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญและถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในการอธิบายภาพการเคลื่อนตัวจากกลุ่มสู่การรวมตัวเป็นเครือข่าย เพื่อสร้างพลังในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาหรือสร้างพลังในการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ เป็นกระบวนการของการเข้าร่วมมือกันเพื่อพัฒนา หรือจัดกิจกรรมที่กลุ่มบุคคลหรือองค์กรสนใจร่วมกัน เครือข่ายความร่วมมือจะนำไปสู่พลังในการจัดการกับปัญหาทั้งในระดับท้องถิ่นและสังคมโดยรวม เครือข่ายชุมชน จึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการประสานงานบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกันอย่างมีระยะเวลายาวนานพอสมควรที่สามารถช่วยเหลือกันในยามที่มีปัญหา โดยมีการจัดรูปหรือจัดระเบียบโครงสร้างที่คนหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระ หรือมีความเป็นตัวของตัวเองของคนในองค์กรนั้น โดยเครือข่ายเป็นการเชื่อมโยงที่อาจเป็นรูปของการรวมตัวแบบหลวมๆ เฉพาะกิจตามความจำเป็น หรืออาจอยู่ในรูปของการจัดองค์กรที่เป็นโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างชัดเจน เครือข่ายความร่วมมือเป็นไปได้ทั้งในระบบปัจเจกบุคคล องค์กร และสถาบัน อาจมีขอบข่ายและขนาดตั้งแต่เล็กๆ ภายในชุมชนไปจนถึงระดับจังหวัด ภูมิภาค ประเทศ และระหว่างประเทศ

๖. แนวทางการดำเนินงานเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) ภายใต้คู่มือบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าแบบมีส่วนร่วม

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าของภาคประชาชน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ยั่งยืน และสามารถขจัดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม จึงได้ดำเนินการจัดตั้ง “เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.)” ขึ้น ซึ่งมุ่งเน้น

ให้หมู่บ้าน/ชุมชน/เครือข่ายมีส่วนร่วมในการกิจด้านการอนุรักษ์ ป่าไม้ ฟื้นฟูผืนดิน อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า อนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และรักษาทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าให้เกิดความสมดุลตามธรรมชาติตลอดจนการป้องกันการบุกรุก การทำลายพื้นที่ป่า และการแก้ไขปัญหาด้านสัตว์ป่าให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด และได้ให้คำนิยามว่า “เครือข่าย อ.ส.อ.ส.” หมายถึง การรวมกลุ่มของบุคคลในชุมชนเดียวกันหรือต่างชุมชน ที่มีที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่ง หรือต่างหมู่บ้าน หรือต่างตำบล หรือต่างอำเภอ หรือต่างจังหวัด เพื่อดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ ป่าไม้ ฟื้นฟูผืนดิน อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า อนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และรักษาทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ทั้งนี้ ให้หมายความรวมถึง เครือข่ายที่หน่วยงานได้ดำเนินการจัดตั้งไปก่อนหน้านี้ เพื่อดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของแต่ละภารกิจที่หน่วยงานนั้นๆ กำกับดูแล มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้หมู่บ้าน/ชุมชน/เครือข่ายมีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าอย่างมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนหมู่บ้าน/ชุมชน/เครือข่ายมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ป่าไม้ ฟื้นฟูผืนดิน อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า อนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และรักษาทรัพยากรป่าไม้ให้มีความสมดุลตามธรรมชาติการป้องกันการบุกรุก การทำลายพื้นที่ป่า และเพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพแก่หมู่บ้าน/ชุมชน/เครือข่าย สร้างรายได้เสริมแบบพึ่งตนเองให้กับราษฎรในหมู่บ้านที่มีส่วนร่วมและมีกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้กำหนดให้หมู่บ้าน/ชุมชน/เครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการ ต้องดำเนินการจัดทำแผนงาน/โครงการ ตามรูปแบบที่กำหนด เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน ทั้งนี้ หมู่บ้าน/ชุมชน/เครือข่าย จะต้องคัดเลือกกิจกรรมดำเนินการที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและบริบทของชุมชน ให้สอดคล้องและครอบคลุมกับภารกิจกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

๔. สรุปสาระสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินงาน และเป้าหมายของงาน

๔.๑ หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยถูกทำลายเป็นจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศและก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมมากมาย ซึ่งสาเหตุของปัญหาประการหนึ่งเกิดจากการทำลายพื้นที่ป่าต้นน้ำ โดยเฉพาะบนพื้นที่สูงทางภาคเหนือของประเทศไทย ส่งผลให้สภาพปัจจุบันของพื้นที่ลุ่มน้ำส่วนใหญ่ของประเทศไทย ประสบปัญหาการถูกบุกรุกยึดถือครอบครองพื้นที่จากราษฎรก่อเกิดกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินรูปแบบต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำ เปลี่ยนสภาพพื้นที่ลุ่มน้ำจากพื้นที่ป่ากลายเป็นพื้นที่อื่นๆ เช่น ที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น บางกิจกรรมนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของพื้นที่ลุ่มน้ำจนส่งผลกระทบต่อราษฎรทั้งทางตรงและทางอ้อม ขณะที่บางกิจกรรมนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างราษฎรกับเจ้าหน้าที่รัฐ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในฐานะหน่วยงานรัฐซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบและบริหารจัดการพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย และประชาชน ในฐานะผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้ จึงต้องมีแนวทางร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการควบคุมและดูแลพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ดังนั้น การบริหารจัดการให้คนสามารถอยู่อาศัยในพื้นที่ลุ่มน้ำได้อย่างสมดุล จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการบริหารจัดการทรัพยากรด้านอื่นๆ ซึ่งองค์ประกอบของการจัดการลุ่มน้ำนั้นไม่เพียงแต่การจัดการทรัพยากรทุกประเภทในพื้นที่ลุ่มน้ำ แต่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับบุคคลหรือชุมชนที่อาศัยในพื้นที่ลุ่มน้ำด้วย เนื่องจากชุมชนนับเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่มิขาดหายอย่างยิ่งในพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยเฉพาะบทบาทในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ คุ้มครอง รักษา ป่าไม้ ระบบนิเวศต้นน้ำ ควบคู่กับการเรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์จาก

ทรัพยากรอย่างเหมาะสมคุ้มค่า หากชุมชนสามารถพัฒนาตนเองให้กลายเป็นองค์กรที่เข้มแข็งย่อมสามารถขับเคลื่อนและสนับสนุนให้การบริหารจัดการพื้นที่ป่าต้นน้ำร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดประโยชน์ทั้งต่อชุมชน ต่อสิ่งแวดล้อม และต่อกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และสอดคล้องกับนโยบายภาครัฐที่มุ่งเน้นการส่งเสริมบทบาทภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงควรมีการศึกษาสถานภาพและทบทวนบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่าย อส.อส. ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำ และศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของเครือข่าย อส.อส. ในสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้สำหรับเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและพัฒนาชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำต่อไป

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยสำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ มีพันธกิจตามภารกิจหน้าที่เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศต้นน้ำ ศึกษา วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้เพื่อนำไปสืบทอดและประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำ จัดระเบียบชุมชนในพื้นที่ต้นน้ำและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ต้นน้ำ ซึ่งมีหน่วยงานสนามด้านการอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ เป็นฝ่ายปฏิบัติการในพื้นที่ ให้เป็นไปตามนโยบาย แผนงาน และงบประมาณที่ได้รับมอบหมายจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ให้มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามระเบียบของทางราชการ สำหรับงานด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนของสำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำนั้น มีการดำเนินงานมาอย่างยาวนานต่อเนื่อง มุ่งเน้นให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้โดยไม่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ให้ราษฎรที่อาศัยบนพื้นที่ต้นน้ำมีส่วนร่วมในการรักษาและดูแลป่าต้นน้ำอันเป็นที่อาศัยและที่ทำกินของตน ให้มีความอุดมสมบูรณ์และยั่งยืน เพื่อมุ่งหวังให้ราษฎรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล รักษาทรัพยากรในพื้นที่ต้นน้ำร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างราษฎรและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตลอดจนให้ราษฎรที่อาศัยในพื้นที่ต้นน้ำได้มีส่วนร่วมในการรับรู้และแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น รวมถึงได้ร่วมปกป้องรักษาทรัพยากรของท้องถิ่น และมีพัฒนาการจากการกระตุ้นส่งเสริมให้ชุมชนเรียนรู้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจนเกิดความเข้มแข็งสามารถพัฒนาไปสู่การสร้างเครือข่ายชุมชนต้นน้ำที่เข้มแข็ง

ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ ส่วนจัดการต้นน้ำ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๖ (เชียงใหม่) ได้ดำเนินงานส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นน้ำ กิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) จำนวน ๖๐ หมู่บ้าน ซึ่งมีที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าสงวนแห่งชาติ มีการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ สอดคล้องกับภารกิจของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ทั้ง ๔ ด้าน ประกอบด้วย

ด้านป้องกันทรัพยากรในพื้นที่ป่า อาทิ การลาดตระเวน ดูแลรักษาพื้นที่ป่าร่วมกับเจ้าหน้าที่ การตั้งจุดตรวจ จุดสกัดร่วมกับเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่า อาทิ การจัดทำแนวกันไฟ การปฏิบัติงานดับไฟป่า การจัดหาอุปกรณ์ดับไฟป่า การชิงเก็บลดการเผา เป็นต้น

ด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูและเพิ่มความชุ่มชื้นให้แก่พื้นที่ อาทิ การปลูกเสริมป่าและปลูกฟื้นฟูปลูกหญ้าแฝก การสร้าง/ซ่อมแซมปรับปรุงฝายประเภทต่างๆ การอนุรักษ์ตามวัฒนธรรมของท้องถิ่น (การสืบชะตาสายน้ำ บวชป่า เลี้ยงผีขุนน้ำ) การจัดเวทีชาวบ้านของชุมชน เป็นต้น

ด้านการเสริมพัฒนาอาชีพ อาทิ การเพาะกล้าไม้ขาย การเลี้ยงผึ้งโพรง เป็นต้น

๔.๒ วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมดำเนินงานเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำ

๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำ

๔.๓ ขอบเขตการศึกษา

ด้านระยะเวลา: ตุลาคม ๒๕๖๕ – กันยายน ๒๕๖๖

ด้านประชากร: เครือข่ายฯ ที่ได้รับเงินอุดหนุนกิจกรรมเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) ของส่วนจัดการต้นน้ำ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๖ (เชียงใหม่) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖

๔.๔ ขั้นตอนการดำเนินงาน

๑. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) กิจกรรมหมู่บ้านเครือข่ายส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (สสอ.) ของส่วนจัดการต้นน้ำ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ เช่น คู่มือการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าแบบมีส่วนร่วม แบบเสนอโครงการเพื่อขอรับเงินอุดหนุนของหมู่บ้าน แบบรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินงาน แบบรายงานผลการดำเนินงาน เป็นต้น

๒. สืบค้นเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปพัฒนารอบแนวคิดและแบบสำรวจข้อมูล สำหรับเก็บรวบรวมและประเมินผลการศึกษา ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสืบค้นและรวบรวมข้อมูลจากวรรณกรรมและเอกสารทางวิชาการทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
๒. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการลุ่มน้ำโดยการมีส่วนร่วม
๓. แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน
๔. ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรชุมชนกับการจัดการทรัพยากร
๕. ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชนและการสร้างเครือข่าย
๖. แนวทางการดำเนินงานเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) ภายใต้คู่มือบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าแบบมีส่วนร่วม
๗. การศึกษาผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง
๘. กำหนดกรอบแนวคิด และประเด็นคำถามหลักสำหรับเก็บข้อมูลภาคสนาม
๙. ออกแบบและจัดทำเครื่องมือการวิจัย ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม

๔.๕ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสำรวจข้อมูล

๔.๖ การรวบรวมและเก็บข้อมูล

เก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้แบบสำรวจเครือข่ายเป้าหมาย ในช่วงระยะเวลาที่เครือข่ายดำเนินกิจกรรม ระหว่างตุลาคม ๒๕๖๕ – กันยายน ๒๕๖๖

๔.๗ วิเคราะห์ข้อมูล

๔.๘ สรุปผลการศึกษา ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

๕. ผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/คุณภาพ)

๑. ทราบบทบาทและลักษณะการมีส่วนร่วมของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำ

๒. ทราบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำ

๖. การนำไปใช้ประโยชน์/ผลกระทบ

๑. นำไปใช้เป็นแนวทางปรับปรุงการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) ในการดำเนินงานรูปแบบเครือข่ายให้เกิดความต่อเนื่อง นำไปสู่ความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้

๒. เป็นฐานข้อมูลสำหรับสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

๗. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ

๑. การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านเป้าหมาย ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก ต้องใช้ระยะเวลาในการวิเคราะห์และจำแนกข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วน

๒. การพัฒนากรอบแนวคิดและการออกแบบเครื่องมือเก็บข้อมูล (แบบสำรวจข้อมูล) เนื่องจากต้องกำหนดหัวข้อคำถามให้ครอบคลุมทุกประเด็นการศึกษาที่ต้องการวัดผลและประเมินผล โดยเฉพาะการสร้างคำถามที่ง่ายต่อการสื่อสารให้ ผู้ตอบแบบสำรวจ สามารถเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการศึกษาและตอบคำถามได้ตรงประเด็น

๘. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

กลุ่มตัวอย่างในการสำรวจข้อมูลมีความหลากหลายและมีจำนวนมาก บางส่วนยังขาดความเข้าใจการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายฯ ทำให้การให้ข้อมูลบางอย่างไม่ครบถ้วน บางกลุ่มตัวอย่างเป็นชาติพันธุ์ทำให้การใช้ภาษาในการสื่อสารให้เข้าใจเป็นอุปสรรค

๙. ข้อเสนอแนะ

การจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้ประสบความสำเร็จได้ ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งการร่วมคิด วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ ผลกระทบ การตั้งเป้าหมาย การพิจารณาทางเลือกในการดำเนินการ การติดตามประเมินผลการทำงาน และการร่วมรับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม

๑๐. การเผยแพร่ผลงาน (ถ้ามี)

ไม่มี

๑๑. ผู้ร่วมดำเนินการ (ถ้ามี)

(๑)	-	สัดส่วนของผลงาน.....	%
(๒)	-	สัดส่วนของผลงาน.....	%
(๓)	-	สัดส่วนของผลงาน.....	%

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

(ลงชื่อ)



ผู้ขอประเมิน

(นางกาญจนา ระวีวรรณ)

วันที่

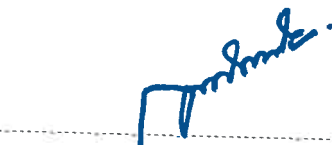
๒๘ ก.พ. ๒๕๖๘

ขอรับรองว่าสัดส่วนการดำเนินการข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

รายชื่อผู้มีส่วนร่วมในผลงาน	ลายมือชื่อ
(๑) -	-
(๒) -	-
(๓) -	-

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

(ลงชื่อ)


(นายวิวัฒน์ ชุนทร)

(ตำแหน่ง)

เจ้าพนักงานป่าไม้อาวุโส ทำหน้าที่

ผู้อำนวยการส่วนจัดการต้นน้ำ

วันที่

๕ มี.ค. ๒๕๖๘

(ผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล)

(ลงชื่อ)


(นายกริชสยาม คงสตรี)

(ตำแหน่ง)

ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๖

วันที่

๕ มี.ค. ๒๕๖๘

(ผู้อำนวยการกอง/สำนัก ขึ้นไป)

หมายเหตุ : ๑. คำรับรองจากผู้บังคับบัญชาอย่างน้อยสองระดับ คือ ผู้บังคับบัญชาที่กำกับดูแล และผู้บังคับบัญชาที่เหนือขึ้นไป
อีกหนึ่งระดับ เว้นแต่ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาดังกล่าวเป็นบุคคลคนเดียวกัน ก็ให้มีคำรับรองหนึ่งระดับได้
๒. การเสนอผลงานให้มีความยาวไม่น้อยกว่า ๕ หน้ากระดาษ A4

**แบบการเสนอข้อเสนอนโยบายการพัฒนาหรือปรับปรุงงาน
(ระดับชำนาญการ และระดับชำนาญการพิเศษ)**

๑. เรื่อง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส.) ในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าแบบมีส่วนร่วม

๒. หลักการและเหตุผล

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีภารกิจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ส่งเสริมและฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ โดยการควบคุมป้องกัน พื้นที่ป่าอนุรักษ์เดิมที่มีอยู่ และพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้กลับสมบูรณ์ ด้วยกลยุทธ์การส่งเสริม กระตุ้น และปลูกจิตสำนึก ให้ชุมชนมีความรู้สึกหวงแหน และการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อเป็นการรักษาสมดุลของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความหลากหลายทางชีวภาพ สำหรับเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า แหล่งอาหาร แหล่งนันทนาการ และการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของประชาชน ภายใต้วิสัยทัศน์ “เพิ่มพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้ได้ร้อยละ ๒๕ ของพื้นที่ประเทศ ภายในปี ๒๕๖๔” และพันธกิจ ๔ ด้าน คือ ๑) อนุรักษ์ ค้ำครอง และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ๒) วิจัย พัฒนาและให้บริการด้านวิชาการ ๓) บริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า โดยการมีส่วนร่วมบนพื้นฐานเทคโนโลยีที่เหมาะสม และ ๔) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ อย่างสมดุลและยั่งยืน มีการกำหนดแผนปฏิบัติการกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) และแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ ซึ่งการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย

สำหรับภารกิจและพันธกิจด้านการบริหารจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์นั้น นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ ดูแล ฟื้นฟู และจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับป่าไม้ได้โดยไม่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม โดยการเปิดโอกาสให้ราษฎรได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการดูแล รักษาทรัพยากรในพื้นที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ มุ่งหวังให้เกิดการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างราษฎรและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ลดการสร้างความขัดแย้ง ตลอดจนให้ราษฎรได้มีส่วนร่วมรับรู้และแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นอย่างแท้จริง รวมถึงได้ร่วมปกป้องรักษาทรัพยากรของท้องถิ่นของตน และร่วมรับประโยชน์จากมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น เพิ่มความหลากหลายในพื้นที่ป่าผ่านการปลูกป่า เพิ่มกักเก็บน้ำและความชุ่มชื้นผ่านการสร้างฝาย ลดการชะล้างและป้องกันพังทลายของดินด้วยการปลูกแฝก ลดการเกิดไฟป่าในพื้นที่ป่าไม้ ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างคุณภาพชีวิต การมอบรางวัลเป็นขวัญกำลังใจแก่ชุมชน เป็นต้น จนกระทั่งในปัจจุบันหลายชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่า เริ่มหันมาให้ความสำคัญต่อมีส่วนร่วมอนุรักษ์ ฟื้นฟู และดูแลทรัพยากรในพื้นที่ป่าไม้มากขึ้น และหลายชุมชนได้รวมตัวกัน จนกระทั่งพัฒนาตนเองสู่ เครือข่าย จากการดำเนินการเพียงหมู่บ้านเดียว ยกระดับเป็นการดำเนินงานในรูปแบบเครือข่าย จนมีผลการดำเนินงานเป็นที่ยอมรับ ขณะเดียวกันยังบางชุมชนที่ยังไม่สามารถรวมกลุ่มกันหรือต่อยอดไปสู่การสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งได้

๓. บทวิเคราะห์/แนวความคิด/ข้อเสนอ และข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข

การบริหารจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบชุมชนมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม จะเป็นกระบวนการที่สามารถลดความขัดแย้งและเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์กับเจ้าหน้าที่รัฐได้ และเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดที่ว่ารัฐเป็นผู้ดำเนินการจัดการในทุกมิติ มาเป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างกัน เกิดพันธมิตรภาคีเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรร่วมกันบนเป้าหมายเดียวกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน แม้ว่าปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จะมีการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น เพื่อใช้เป็นกลไกในการแก้ไขปัญหา และลดความขัดแย้ง แต่ชุมชนส่วนใหญ่จะมักจะมีบทบาทการมีส่วนร่วมในขั้นตอนร่วมทำกิจกรรมมากกว่าขั้นตอนอื่นๆ บางชุมชนยังคงขาดการมีส่วนร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามและประเมินผล ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเน้นส่งเสริมบทบาทของชุมชนในขั้นตอนอื่นๆ มาก เพื่อเสริมความเข้มแข็งของบทบาทชุมชนอย่างแท้จริง เมื่อคนในชุมชนเกิดการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งย่อมสามารถเป็นชุมชนต้นแบบที่จะชักนำชุมชนข้างเคียงให้มารวมกลุ่มกัน และขยายการรวมกลุ่มไปสู่ชุมชนอื่นๆ ภายใต้วัตถุประสงค์ดำเนินงานของกลุ่มและข้อตกลงของกลุ่ม จนกลายเป็นเครือข่ายชุมชนต่อไป

ปัจจุบันกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีการดำเนินงานเครือข่าย ซึ่งพัฒนามาจากการรวมภารกิจภายใต้กิจกรรม/งานด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ในสังกัด นำมารวมกันเรียกว่า “เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช” หรือเรียกว่า “เครือข่าย อส.อส.” มีการกำหนดทิศทางการดำเนินงานเครือข่ายอย่างมีแบบแผนและเป็นเอกภาพ โดยให้หน่วยงานสนามในสังกัดกรมทำหน้าที่ประสานการปฏิบัติและเป็นพี่เลี้ยงให้แก่เครือข่าย ทั้งนี้ หากเครือข่าย ได้รับการพัฒนาและเสริมศักยภาพให้มีความเข้มแข็งจนสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น จะทำให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชมีทรัพยากรบุคคลในการดูแลรักษาพื้นที่ป่าอนุรักษ์ได้เพิ่มมากขึ้น ถือเป็นแนวร่วมภาคประชาชนที่จะเป็นกลไกขับเคลื่อนให้งานด้านการจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์เข้มแข็งขึ้น

การส่งเสริมความเข้มแข็งให้เครือข่าย อส.อส. ในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าแบบมีส่วนร่วม จะต้องให้ความสำคัญในหลายมิติ ดังนี้

๑. ผู้นำและสมาชิกเครือข่าย ต้องร่วมกันกำหนดเป้าหมายและแนวทางทำงานของเครือข่ายให้ชัดเจน โดยกลุ่มหรือสมาชิกของเครือข่ายร่วมกันพิจารณาขอบเขตของการทำงาน กำหนดทิศทางการดำเนินการ จัดลำดับความสำคัญของภารกิจ ตลอดจนสื่อสารถ่ายทอดให้สมาชิกของกลุ่มรับรู้และเข้าใจในทิศทางของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

๒. การส่งเสริมบทบาทและกระบวนการตัดสินใจของเครือข่าย โดยให้ความสำคัญกับสมาชิกเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรม โดยเฉพาะเมื่อต้องมีการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญ เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของทุกคนอยู่เสมอ

๓. การสนับสนุนให้สมาชิกของเครือข่ายร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารในด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนสามารถให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะได้

๔. การสนับสนุนให้สมาชิกของเครือข่ายมีส่วนร่วมในการเลือก และเสนอแนวทางเพื่อตัดสินใจ ในส่วนนี้อาจจะเป็นการวางแผนการดำเนินกิจกรรมที่ชุมชนสามารถกำหนดได้เองและไม่ขัดต่อกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

๕. การส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ควบคู่กับการสร้างความเข้าใจในการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ภายใต้หลักการอนุรักษ์ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นต้น

๖. การสนับสนุนและกระตุ้นให้เครือข่ายมีส่วนร่วมในการร่วมรับประโยชน์ โดยให้ชุมชนมีหน้าที่การบริหารดูแลทรัพยากรป่าไม้ เพื่อสร้างความรู้สึกรับเป็นเจ้าของและเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลป่าและทรัพยากร เห็นคุณค่าและได้ประโยชน์จากการดำเนินการโดยชุมชน

๗. การเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำของเครือข่าย เนื่องจากเครือข่ายจะสามารถดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมายของกลุ่มได้มากขึ้นเพียงใด ผู้นำเครือข่ายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้สามารถดำเนินการไปได้ และผู้นำต้องได้รับการยอมรับจากสมาชิกกลุ่มจึงจะสามารถขับเคลื่อนเครือข่ายให้ประสบผลสำเร็จได้

๔. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. การบริหารจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบชุมชนมีส่วนร่วมโดยเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ (อส.อส.) มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ

๒. การดำเนินการบริหารจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีประสิทธิภาพขึ้น

๕. ตัวชี้วัดความสำเร็จ

๑. จำนวนเครือข่ายภาคประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าต้นน้ำเพิ่มมากขึ้น

๒. ลดความขัดแย้งระหว่างภาคประชาชนและภาครัฐในการดำเนินงานบริหารจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์

(ลงชื่อ) กนก ธีรวิทย์ ผู้ขอประเมิน
(นางกาญจนา ระวีวรรณ)

วันที่ ๒๘ ก.พ. ๒๕๖๘ /
ผู้ขอประเมิน